

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਰਿਟ
ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੇ.
ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ, - ਪਟੀਸ਼ਨਰ,
ਬਨਾਮ
ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, - ਉੱਤਰਦਾਤਾ।
1969 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਰਿਟ ਨੰ. 70
4 ਨਵੰਬਰ 1969

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (1950)— ਧਾਰਾ 22(1) ਅਤੇ 226— ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ - ਸੰਹਿਤਾ (V ਦਾ 1898)— ਧਾਰਾ 491— ਧਾਰਾ 22(1) ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਡਿਟੇਨੂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ— ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਰਿਮਾਂਡ ਦਾ ਹੁਕਮ > ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ — ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ — ਕੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਚਰਣ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਕੀਮਤੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 22 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਗਾਰੰਟੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨਾਲ ਨਜ਼ਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨਾਲ ਨਜ਼ਿੱਠਣ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ **ipso facto** ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸਲਈ, ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਜਾਂ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 491 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਜ਼ਿੱਠਣ ਵੇਲੇ, ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਜਾਂ ਫਿਰ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਰੈਫਰੈਂਸ I ਈ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਵਾਪਸੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਰਿੱਟ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ।

(ਪਾਰਾ 18 ਅਤੇ 11)

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 226 ਅਧੀਨ ਪਟੀਸ਼ਨ ਧਾਰਾ 491, ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ। ਪ੍ਰੋਸੀਜਰ ਕੋਡ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਰਿੱਟ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਉਚਿਤ। ਰਿੱਟ, ਆਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੰਬਰ 2 ਤੋਂ 5 ਨੂੰ ਦੋ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਅਰਥਾਤ ਸਰਵਸ਼੍ਰੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ, ਸਾਬਕਾ ਵਿਧਾਇਕ ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਅਤੇ ਜਵਾਬਦਾਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਨਯੋਗ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ

ਅਦਾਲਤ ਕਿਉਂਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਅਤੇ ਰੋਕ ਬਿਲਕੁਲ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੈ।

ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਅਰਹਾਦੀ ਐਨਐਸ ਬੀ ਹਟੀਆ ਦੇ ਨਾਲ , ਇੱਕ ਬਾਬਲਵੀ ਅਤੇ ਐਮ ਓਹਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ , ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਵਜੋਂ ।

ਐਮ ਆਰ ਐਮ ਸ਼ਰਮਾ , ਡੀ ਡਿਪਟੀ ਏ ਐਡਵੋਕੇਟ -ਜਨਰਲ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਐਮ.ਆਰ. ਐਮ.ਪੀ SINGH GILL , ਵਕੀਲ , ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ।

ਜੇ ਨਿਰਣਾ

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ , ਜੇ.-ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ **226** ਦੇ ਤਹਿਤ ਫੌਜਦਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਕੋਡ ਦੀ ਧਾਰਾ **491** ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ, ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ *ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ* ਜਵਾਬਦਾਤਾਵਾਂ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣਾ ਬਿਆਸ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸ: ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੁਲਿਸ ਥਾਣਾ ਬਿਆਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਕਥਿਤ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਸ. ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਪਿਛਲੀਆਂ ਮੱਧਕਾਲੀ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ ਸਨ, ਨੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਸ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸ. ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੋਸਤ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਪੈਪਸੂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਨ। ਸ: ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਇਕਾਈ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਹਨ।

(2) ਐਸ.ਡੀ.ਐਸ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਫੇਰੂਮਾਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ਾਸਿਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਉਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਲਈ ਤੇਜ਼ ਰਫ਼ਤਾਰ ਫੜੀ ਸੀ, ਦੀ **27** ਅਕਤੂਬਰ, **1969** ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਨੂੰ **25** ਮੀਲ ਦੂਰ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡ ਫੇਰੂਮਾਨ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸਥੀਆਂ **30** ਅਕਤੂਬਰ, **1969** ਨੂੰ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਸਨ। ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਇਲਜ਼ਾਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਫੇਰੂਮਾਨ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ। ਰਈਆ ਨੇ ਸਵੇਰੇ **8.00** ਵਜੇ ਉਪ ਪੁਲਿਸ ਕਪਤਾਨ ਬਿਆਸ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸ. ਈ ਸਟੇਸ਼ਨ (ਐਸ.ਐਸ. ਬੈਂਸ) ਦੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ **4** ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡ ਫੇਰੂਮਾਨ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਪਿੰਡ ਫੇਰੂਮਾਨ ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਜਾਂ ਦਾਖਲੇ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਹੁਕਮ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹੇ ਜਾਣ 'ਤੇ, ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਡੈਂਟ ਨੇ ਸ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਇਕ ਹੋਰ ਡਿਟੈਨੂ ਵਿਧਾਇਕ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਰੂਮਾਨ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ

ਅਤੇ ਉਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਡੈਂਟ ਨੇ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਜੀਪ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਿਹਾ, ਜੋ ਕਿ ਨੇੜੇ ਹੀ ਖੜੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਸ. ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਿਆਸ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉੱਥੋਂ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਨਾਲ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਫੇਰੂਮਾਨ ਵੱਲ ਵਧੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਸ: ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਉਸ ਕਾਰ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਸ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨਾਲ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਜੀਪ ਅਤੇ ਸ. ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਾਰ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ। ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਸ: ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਟੈਲੀਫੋਨ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਥਾਣਾ ਬਿਆਸ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 5 (ਐਸ.ਆਈ. ਬਚਨ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਨ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਲਈ ਆਧਾਰ. ਦਿਨ ਭਰ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਥਾਣੇਦਾਰ ਹੀ ਰਹੇ। ਸ਼ਾਮ 6.30 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲਗਾਤਾਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਉਪਰੋਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।" ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸ: ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 22(1) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਗਲਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਜਨਤਕ ਲੋਕ ਹਨ, ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੋਲਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

31 ਅਕਤੂਬਰ, 1969 ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਮੋਸ਼ਨ ਬੈਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ, ਤਾਂ ਉਸੇ ਦਿਨ ਦੁਪਹਿਰ 1.45 ਵਜੇ ਵਾਪਸੀਯੋਗ ਨਿਯਮ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ ਦੇ ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕੇਸ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ, ਨੇ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੂੰ 12 ਹੋਰਾਂ ਸਮੇਤ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰਬਰ 315, ਮਿਤੀ 29 ਅਕਤੂਬਰ, 1969, ਪੰਜਾਬ ਸਕਿਓਰਿਟੀ ਆਫ ਸਟੇਟ ਐਕਟ, 1953 ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਅਧੀਨ ਥਾਣਾ ਬਿਆਸ ਵਿਖੇ ਦਰਜ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਵਿਖੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਫੇਰੂਮਾਨ ਨੇ 29 ਅਕਤੂਬਰ, 1969 ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫੋਨ 'ਤੇ ਮਿਲੇ ਫਾਰਮੇਸ਼ਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਨੇ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਮਾਂਡ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਕੋਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ **2.00** ਵਜੇ ਤੱਕ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਦੇ ਕੋਲ ਨਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਕਾਪੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹੋਰ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਸਨ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਅਪਾਹਜਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਯਮ ਇਕੱਲੇ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਉਸੇ ਸਵੇਰ ਨੂੰ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਆਪਣੇ ਹੁਕਮ, ਮਿਤੀ **31** ਅਕਤੂਬਰ, **1969** ਨੂੰ, ਮੈਂ ਨਿਯਮ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਕੇ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ, ਡਿਪਟੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਆਫ ਪੁਲਿਸ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਬਿਆਸ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਾਊਸ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ **3** ਨਵੰਬਰ, **1969** (**1** ਅਤੇ **2** ਨਵੰਬਰ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਅਤੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ) ਨੂੰ ਸਬੰਧਤ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਸਮੇਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਈ

(4) ਜਦੋਂ ਕੱਲ੍ਹ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਦਰਖਾਸਤ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਸ: ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ: ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਕ ਹਲਫ਼ਨਾਮਾ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਲਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ **30** ਅਕਤੂਬਰ, **1969** ਦੀ ਰਾਤ **9.30** ਵਜੇ ਤੱਕ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਬਿਆਸ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸ: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਆਕਰਪੁਰੀ, ਸਾਬਕਾ ਐਮ.ਪੀ. ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸ. ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ: ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਲੈ ਗਈ। ਸ: ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਤ ਉਥੇ ਬਿਤਾਈ ਅਤੇ ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਰੈਸਟ ਹਾਊਸ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਪੁਲਿਸ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਥਾਣੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਚਲੇ ਜਾਣ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੇਸ. ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਕਿੱਥੇ ਸੀ, ਪਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ।

(5) ਉੱਪਰ ਜੋ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ **3** ਨਵੰਬਰ, **1969** ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸ: ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਹੁਣ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਏ.ਐਸ.ਸਰਹਦੀ ਨੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਰਾਹਤ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤੱਕ *ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ* ਦੀ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ. ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਚਿੰਤਤ ਸਨ, ਬੇਕਾਰ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਕਦਮ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਸਲ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

(6) ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਿਮਾਂਡ ਦੇ ਆਰਡਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਬਿਆਸ ਥਾਣੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰ. **315** ਮਿਤੀ **29** ਅਕਤੂਬਰ, **1969** ਨਾਲ ਸਬੰਧ। ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਨੂੰ **5** ਨਵੰਬਰ, **1969** ਤੱਕ ਪੁਲਿਸ ਲਾਕ-ਅਪ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਹਲਫ਼ੀਆ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਇੱਕ ਸੀ। ਜਿਸ ਸਬੰਧੀ ਮੁਢਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰਬਰ **315** ਥਾਣਾ ਬਿਆਸ ਵਿਖੇ **29** ਅਕਤੂਬਰ, **1969** ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਰਿਮਾਂਡ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। **31** ਅਕਤੂਬਰ, **1969**

Baldev Singh v. The State of Punjab, ,etc. (Gurdev Singh, J.)

(7) ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਸ੍ਰੀ ਮੇਲਾ ਰਾਮ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਇਸ ਰਿਮਾਂਡ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ *ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ* ਦੀ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ।

(8) ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਏ.ਐਸ.ਸਰਹਦੀ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਵੱਲੋਂ ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਰਿਮਾਂਡ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਨੰਬਰ **315**, ਮਿਤੀ **29** ਅਕਤੂਬਰ, **1969** ਦੇ ਨਾਲ, ਥਾਣਾ ਬਿਆਸ ਵਿਖੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਰਿਮਾਂਡ ਆਰਡਰ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਜਾਂ ਉਸਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਗਲੇ ਰਿਮਾਂਡ ਦੇ ਹੁਕਮ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਟੀਕ ਵਿਵਾਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਹ ਹਨ: -

(1) ਕਿ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਜਾਂ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਰੰਟ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ **22(1)** ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਪ੍ਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ, ਉਸਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ ।

- (2) ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ **24** ਘੰਟੇ, ਉਸਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ, ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ **22(2)** ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।
- (3) ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਕਿ ਰਿਮਾਂਡ ਆਰਡਰ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਇਹ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਨੁਕਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਿੰਦੂ, ਉਹ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਹੀਂ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਗਲੇ ਮੌਕੇ.

(9) **FronFromit** ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰਾ ਮਾਮਲਾ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਦੇ ਇਸ ਦਾਅਵੇ 'ਤੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਏ.ਐਸ.ਆਈ. ਸੁੱਚਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦੁਆਰਾ ਸਮਰਥਤ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਅਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਤਿੱਖਾ ਵਿਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਡੂੰਘਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਹਲਫਨਾਮੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਪੜਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਧਿਰ ਸੱਚ ਬੋਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਸਮੱਗਰੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਵੱਲ ਝੁਕਾਅ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਸਮੇਂ, ਉਸ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ,

ਸਹੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 30 ਅਕਤੂਬਰ, 1969 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 8.00 ਵਜੇ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ 10 ਜਾਂ 10.30 ਵਜੇ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ.ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ, ਐਮ.ਐਲ.ਏ., ਜੋ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ *ਡਿਟੇਨੂ ਵਜੋਂ ਨਾਮਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਨ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਹਲਫਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ. ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਹੇ। ਜੇ ਉਸਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਜਾਂ ਸ. ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਲਪਨਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬਸੰਤ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਦੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਸੀ।

ਤਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਕਰਨ ਜਾਂ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇਣ ਲਈ ਰਈਆ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ 22 ਮੀਲ ਦੂਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੱਲ ਭੱਜਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕੇਗਾ।

(10) ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 22 (1) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਗਾਰੰਟੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਲਿਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਕਿ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਕਿਓਰਿਟੀ ਆਫ ਸਟੇਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੇ ਬਾਅਦ ਰਿਮਾਂਡ ਦੇ ਹੁਕਮ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ? ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ, ਕੀ ਉਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਹਦੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਾ ਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਗਲੀ ਘਟਨਾ ਜਾਂ ਮੌਕੇ ਲਈ। ਉਹ ਤਾਕੀਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਜਾਂ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੋਈ ਵੀ ਆਦੇਸ਼ ਇਸ ਨੁਕਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਅਦਾਲਤ . ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਮਧੂ ਲਿਮਏ ਬਨਾਮ ਰਾਜ, (1) 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਰਪੀ ਖੋਸਲਾ, ਜੇ., ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: -

“ਰਾਜ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਹਾਇਕ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਕੋਲ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਲ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅੱਜ (ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਸਮੇਂ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਚਲਾਨ ਲਈ ਉਚਿਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਪੁਰਦਗੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਮਰਥ ਹੈ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।”

(11) ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ^ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ

Baldev Singh v. The State of Punjab, ,etc. (Gurdev Singh, J.)

(1) AIR 1959 Fb. 506.

ਰਾਏ, ਅਥਾਰਟੀ ਦਾ ਭਾਰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਜਾਂ ਫੌਜਦਾਰੀ ਜਾਬਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 491 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੌਰਾਨ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜਦੋਂ ਵਾਪਸੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਯਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖੋਸਲਾ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਮਾਰੀ ਗਈ ਬੇਤੁਕੀ ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੈਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਪਰ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿਉਂਕਿ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਦੇ ਪੱਖੀ ਐਲਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਟਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। *ਮਧੂ ਲਿਮਏ ਦੇ ਕੇਸ (1)* ਵਿੱਚ ਆਰ.ਪੀ. ਖੋਸਲਾ, ਜੇ. ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਜਾਪਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। 1 ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ 3 ਬਸੰਤ ਚੰਦਰ ਘੋਸ਼ ਬਨਾਮ ਸਮਰਾਟ (2) ਵਿੱਚ ਨਿਪਟਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ CJ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਖਿਆ: -

“ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਹੁਕਮ ਨੇ 19 ਮਾਰਚ, 1942 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤਹਿਤ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਸਵਾਲ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ 3 ਜੁਲਾਈ, 1944 ਦੇ ਅਗਲੇ ਹੁਕਮਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਧਾਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ। ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਦੀਵਾਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇੱਥੇ ਬੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਹੁਕਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਸਿਰਫ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬਾਅਦ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੀ ਬਾਅਦ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਹੁਕਮ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਦਾਲਤ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ।

(12) ਇਹ ਜੀ ਨਿਰੀਖਣ ਵਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਬਨਾਮ ਦ ਕਰਾਊਨ (3) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੇਨ (ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫਲਸ਼ੋ ਜੇ.ਜੇ.) ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਫਾਲਸ਼ੋ ਜੇ. (ਜਿਵੇਂ ਕਿ * ਉਹ ਉਦੋਂ ਸੀ) ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ: -

“ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤੱਥ ਮੁੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਮੰਗਿਆ ਸੀ।

- (2) ਏਆਈਆਰ 1945 ਐਫਸੀ 18.
- (3) ਏਆਈਆਰ 1951 ਸ਼ਿਮਲਾ 216.

Baldev Singh v. The State of P¹ unjab, etc. (Gurdev Singh, J.)

ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਦੇ ਉਪਬੰਧ 1947 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 3 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (4) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੌਜੂਦਾ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਹੀ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।"

(13) ਰਾਮ ਨਮਯਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਸਟੇਟ ਅਤੇ ਹੋਰ (4) ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ, - ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ। ਸ੍ਰੀ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਰਹਦੀ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਥਾਰਟੀ, ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦੂਰ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ! ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਵੈਧ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰਿਟਰਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਰਿੱਟ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ। ਉਲਟਾ, ਸ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬੇਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਿਮਾਂਡ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਗਲੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਕੋਲ ਸ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਰਿਮਾਂਡ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਆਸਾਨ ਰਜਿਸਟਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਰਿਮਾਂਡ ਦੇ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜਾਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ. ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ ਰੈਵਰੈਂਡ ਥਾਮਸ ਪੇਲਹੈਮ ਡੇਲ ਦੇ ਕੇਸ (5) ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 461 ਬ੍ਰੈਟ ਐਲਜੇ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ: -

ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਆਮ ਨਿਯਮ ਹੈ ਜੋ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਕੈਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

- (4) ਏਆਈਆਰ 1953 ਐਸਸੀ 277.
- (5) 6 QB 1880-81 376.

ਕਦਮ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਤ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਉਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਹਰ ਕਦਮ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨਿਯਮਤਤਾ ਨਾਲ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਕੈਦ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ।

(14) ਪੰਨਾ 469 'ਤੇ ਐਲ.ਜੇ., ਇਸੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਕਿਹਾ: -

"ਮੈਂ ਬ੍ਰੈਟ ਐਲਜੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ, ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਮੰਨ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੇ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਤਾਂ ਕੈਦ ਕੀਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਵੇਰਵਿਆਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ, ਸ਼ਾਇਦ ਮਾਮੂਲੀ ਰੂਪ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।"

(15) ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥ ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਪੀਲ ਕੋਰਟ ਨਜਿੱਠ ਰਹੀ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਤੱਥਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਡਿਪਟੀ ਐਡਵੋਕੇਟ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 22 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਸਰਹਾਦੀ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਲਈ ਕੋਈ ਵਾਰੰਟ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(16) ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਤਰਸਿੱਕਾ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (6) ਵਿੱਚ, ਪਤੰਜਲੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੀ.ਜੇ. ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ: -

"ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅਕਸਰ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।"

(17) ਰਾਮ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਸਟੇਟ ਅਤੇ ਹੋਰ (4) ਵਿੱਚ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਦੇਖਿਆ: -

"ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਅਕਸਰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲੋਕ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਅਤੇ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।"

(18) ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਚਰਣ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਉਹ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਲਈ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕੀਮਤੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਗਾਰੰਟੀ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਲੰਘਣ ਨੂੰ ਹਲਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਕਾਊਂਟੇਨੈਂਕ ਐਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 22 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਗਾਰੰਟੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਐਮ.ਬੀ

(19) ਤਤਕਾਲ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਥਿਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਕਿਓਰਿਟੀ ਆਫ ਸਟੇਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਤਹਿਤ ਡਿਟੇਨੂ, ਸ. ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਸਮੇਤ ਕਈ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ 29 ਅਕਤੂਬਰ, 1969 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਾਮ ਸੀ। ਜੇ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ 30 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਕਿਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਕੇਸ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪੰਜਾਬ ਸਕਿਓਰਿਟੀ ਆਫ ਸਟੇਟ ਐਕਟ ਦੀਆਂ 9 ਧਾਰਾਵਾਂ ਦਰਜ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਨੋਟਿਸਯੋਗ ਜੁਰਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ-ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਸਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਾਰੰਟ ਦੇ ਵੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਰੱਥ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦੇਰੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਤਾਲੇ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। -ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਲਈ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ. ਇਸ ਰਿਮਾਂਡ ਦੀ ਮਿਆਦ ਕੱਲ੍ਹ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹਿਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਾਂ ਕਿ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰਾੜੇਵਾਲਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਸ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਹੈਬੀਅਸ ਕਾਰਪਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਮੰਗੀ ਗਈ ਰਿੱਟ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਉਪਾਅ ਮੰਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਕਹੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਰਾਏ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਖੁੰਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਉਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਉਸਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ

ਐਨ.ਕੇ.ਐਸ

ਅਪੀਲੀ ਸਿਵਲ

ਆਰਐਸ ਨਰੂਲਾ ਜੇ.

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ, - ਅਪੀਲਕਰਤਾ,

ਬਨਾਮ

ਮਾਧਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, - ਜਵਾਬਦੇਹ।

1960 ਦੀ ਨਿਯਮਤ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 951

11 ਨਵੰਬਰ 1969

ਭਾਰਤੀ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਐਕਟ (1925 ਦਾ XXXIX)— ਧਾਰਾ 63— ਵਿਵਾਦਿਤ ਵਸੀਅਤ —
ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ — ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਧਾਂਤ — ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਵਾਦਿਤ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, (i) ਵਿਵਾਦਿਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ; (ii) ਜੇਕਰ ਵਸੀਅਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕੀ ਹਾਲਾਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਸੀਅਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਜਾਂ ਅੰਗੂਠੇ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ 0 # ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਵਸੀਅਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਵਸੀਅਤ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਮੁਢਲੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ; (iii) ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵਸੀਅਤ ਦਾ ਅਮਲ ਸ਼ੱਕੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਜੇ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸੀਅਤ ਕੁਦਰਤੀ ਵਸੀਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇਣ ਲਈ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੱਛਾ ਸੱਚੀ ਹੈ; (iv) ਭਾਵੇਂ ਕਵਿਵੇਟਰ ਜਾਂ ਵਸੀਅਤ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਸੀਅਤ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰੇ ਜਿੱਥੇ ਹਾਲਾਤ ਕੇਸ ਸ਼ੱਕ ਜਾਂ ਸੰਦੇਹ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; (v) ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸੰਦੇਹ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ ਇਹ ਹਰੇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ

Baldev Singh v. The State of Punjab, ,etc. (Gurdev Singh, J.)

ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨਾ ਕਿ ਵਸੀਅਤ **te l** ਸਟੇਟਰ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਕ ਦੁਆਰਾ ਵਸੀਅਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਹੈ